

ושייריו אחד, הרי הוא פסול, לפי שעתה אינו אגודה.

ולפיכך מקשה הגמרא: האם מברייתא זו דייקת כדבריך, שכאשר היו שיריו אחד, פסול?²³⁸

הא אמרת בברייתא זו עצמה, "שיריו אחד, כשר"?²³⁹

ב-ג אלא אימא, הכל דין אחד הוא, וכך היתה כוונת הברייתא לומר: ואינו פסול, עד שתהא תחילתו כשיריו, תחילת איגודו כמו שיריו, דהיינו אחד. אבל אם אגד בתחילה שנים, והאחד נפל לאחר זמן, כשר להזאה.

דרש מרימר: הני איסורייתא דסורא [חבילי קנים הנמכרים במנין, ועושים את החבילות במנין מסוים למוכרם בשוק], מפסכין בהו, ואין לפוסלם כשאר חבילות שפסלו חכמים משום גזירת אוצר.

כי אף על גב דאגדן [שקשר בחבילה], למנינא בעלמא בשעת המכירה הוא דאגדן. כלומר, לא נקשרו אלא לשעת המכירה, לידע את מנין הקנים שבחבילה, ומיד כשיבא לביתו יתיר את אגדן. ולפיכך אין לגזור שמא יקח מאותן חבילות כדי ליבש

וימלך עליהן לשם סכך, כיון שאין דרך להצניען ליבוש בעודן אגודים. ולא גזרו אלא בחבילי קש ועצים המוזכרים במשנה, שהרגילות היא להניחן ליבוש בעודם אגודים.⁽²³⁸⁾

אמר רבי אבא: הני צריפי דאורבני, כמין כוך עגול עשוי מענפי ערבה הקלועים זה בזה, רחב מלמטה וצר מלמעלה, ולמעלה קושרים את כל הענפים בקשר אחד, ומשמישים מחבוא לצידי עופות.⁽²³⁹⁾

כיון שהותרה ראשי מעדנים הקשר העליון שלהן בלבד, אף שלא התיר את קליעתם, כשרין לסיכוך, ואינם פסולים משום חבילות.

ומקשה הגמרא: והא אגדי מתתאי הרי עדיין אגודים הם מלמטה, שהיו קולעים אותם מלמטה על ידי חבל כעין מחצלת, ומדוע כשרים הם לסיכוך?!

אמר [מישב] רב פפא: דשרי להו. אכן מדובר שהתיר גם את הקשר התחתון המחבר את שני ראשי הקליעה. והחידוש הוא, כי על אף שהחוט עדיין עובר בין הקנים ומחברם זה לזה, אין זו חבילה, הואיל ואינה קשורה.

238. כך פירש רש"י. אבל הריטב"א פירש, שטעמו של מרימר הוא כטעמו של רב הונא בריה דרב יהושע להלך, דכל אגד שאינו עשוי כדי לטלטלו, אינו חשוב אגד. ואפילו אפשר לטלטלו באותו אגד, הואיל ולא נעשה כדי לטלטלו בו כחבילה, לא גזרו חכמים לפוסלו משום גזירת אוצר.

239. רש"י והמאירי פירשו, שאותם צריפי

שהוא, כשר, ששיירי האזוב בכל שהוא". וצריך עיון, הרי מסקנת הגמרא היא, שלחכמים גם כשהיתה תחילתה בשני קלחים, האגודה כשרה בדיעבד, ושייריו כשרים אפילו באחד. והרמב"ם פסק כחכמים, המכשירים כשהיתה תחילת אגודתו בשנים, ומאידך פסק, ששייריו כשרים בשנים דוקא, ואם נשתייר אחד פסול?! ועיין ילקוט מפרשים.

מת שהיה מוטל באוהל, והיו כלים מונחים על גבי האוהל, לא נטמאו הכלים שעליו, היות והאוהל חוצץ בפני הטומאה. ובלבד, שיהיה האוהל עשוי מדבר שאינו מקבל טומאה.

וירקות אלו, כיון שאינם נחשבים למאכל אדם, ורק נאכלים למצות אכילת מרור מחמת מרירותם, הרי הם אינם מקבלים טומאה. ולכן אם הם מאהילים על המת, ויש כלים מעליהם, יכולים הירקות הללו לחצוץ בין טומאת המת לבין הכלים שמעליהם.

ומכל מקום, גזרו חכמים, שאין הירקות הללו חוצצין בפני הטומאה. שאם עשה מהם אוהל כשהם לחים, והיה מת באוהל, וכלים מונחים על גבי האוהל, גזרו חכמים שלא יחשבו עליון אלו כאוהל לחצוץ בפני הטומאה, אלא הטומאה בוקעת ועולה ומטמאת את הכלים.⁽²⁴¹⁾ וטעם הדבר יתבאר

רב הונא בריה דרב יהושע פירש באופן אחר: אפילו תימא דלא שרי להו, כשרים הם אפילו לא התיר את הקשר התחתון. והטעם: לפי שכל אגד שאינו עשוי לטלטלו, שאין ראוי לטלטל את הדבר על ידו, כצריך זה אחר שהותר הקשר העליון, שאם יטלטלנו הרי הוא ניתק מאליו,⁽²⁴⁰⁾ לא שמיא אגד.

אמר רבי אבא אמר שמואל: אותם ירקות [חזרת, עולשין, תמכא, חרחבינא וכדומה], שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו, של מצות אכילת מרור בפסח, מביאין את הטומאה. כלומר, אם סיכך בהם, והיה מת מצד אחד, הרי הם מביאים את הטומאה על הכלים, כדין אוהל.

כאשר נמצאים מת וכלים תחת "אוהל" אחד, מביא האוהל את טומאת המת על הכלים שלצד המת.

תרכ"ט פירש, שרב הונא לא בא לישב את הקושיא "והא אגדי מתאי", אלא הוא חולק על עיקר המימרא של רבי אבא, ומתיר גם כשלא התיר אפילו את הקשר העליון, היות ורק אגד העשוי כדי לטלטלו אסרו חכמים לסיכוך משום גזירת אוצר, כגון חבילה, שמטרת האגד הוא כדי שיוכל לטלטל את העצים בנקל, אבל אגד בצריפי דאורבני לא נעשה האגד כדי לטלטלו, אלא כחלק מבנית הצריך, ובזה לא אסרו חכמים משום גזירת אוצר. וכתב, שלכן השמיט הטור מימרא זו של רבי אבא. ועיין ערוך לנר שלמד כך בדברי הריטב"א.

241. כתב רש"י: מן התורה כל עוד העלים לחים, הרי הם חוצצין בפני הטומאה. ואין לפוטלם משום "כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה", לפי שאילו אינם מאכל

דאורבני היו עשויין מענפי ערבות הקלועים זה בזה, ולמעלה קושרים אותם בקשר אחד. אבל הר"ן פירש, צריפי דאורבני, חבילות שעושים מערבה וראשיהן הגסים [העבים] לצד אחד, וראשיהן הדקים לצד אחר, ודרכן היה לקשרם בשני ראשיהן. ולפיכך, "כיון שהתיר ראשי מעדנים שלהן", כלומר, שהתיר את הקשר שבראשן הגס שהוא העיקר, הסוכה כשרה.

ובטעמו של הר"ן שלא פירש כרש"י, כתב הב"ח: היות ואותן צריפים העשויים למחבוא הציידים הם אינם דומים כלל לחבילה, ואפילו לא התיר את הקשר העליון, לא גזרו בהן חכמים משום גזירת אוצר.

240. רש"י מפרש: כל אגד שאינו עשוי לטלטלו — שכשהתיר את הקשר העליון, אם אתה מטלטלו הוא ניתק מאליו. אבל הב"ח סימן

(להלן, 242)

מאי טעמא פסולין הם לסיכוך, ואינם חוצצין בפני הטומאה, אף כשהם לחים?

מבאר הגמרא: גזירת חכמים היא, כיון שירקות אלו דקים הם, ודרכם דלכי יבשי, פרכי ונפלי, כשתייבשו, עליהן נופלים מהן, יש לחוש, שמא אם נתיר לו לסכך בהם בעודם לחים, יסמוך עליהם לסיכוך גם לכשתייבשו ותהיה חמתה מרובה מצילתה. ועל כן אמרו חכמים, כי אף קודם שיבשו, כמאן דליתנהו דמי, כאילו אינם. ומטעם זה גזרו גם כן שלא יחצצו בפני הטומאה בעודם לחים, על אף שמן התורה הם חוצצים.

ואמר רבי אבא אמר רב הונא:

"ידות האוכלין", שהם העוקצין המחוברים

וכמו כן פוסלין ירקות אלו בסוכה מדרבנן משום אויר.

הלכה היא בסוכה, שאם סיכך סוכתו בסכך פסול רחב ארבעה טפחים, הסוכה פסולה. אבל אם הניח מקום שלא סיככו כלל, אפילו היה רוחבו שלושה טפחים בלבד, סוכתו פסולה. ועלין אלו, מעיקר הדין, הואיל והם ראויים למאכל אדם ומקבלים טומאת אוכלין, הרי הם פסולים לסיכוך, ופוסלים מדאורייתא את הסוכה בארבעה טפחים. וגזרו חכמים, לדון סכך זה כאויר הפוסל את הסוכה בשלושה טפחים. וטעם הדבר יתבאר להלן.

אדם, ואין מקבלין טומאה. ורק לכשיבשו אין הם חוצצין מן התורה, הואיל ומתיבשים ונופלים.

וכתבו התוספות, שאין אלו דברי רש"י, אלא הגהה שהגיהו בדבריו, כי ודאי מאכל אדם הם, וכמו שהוכיחו שם. אלא הטעם לכך שאין לפוסלם משום "דבר המקבל טומאה אין חוצץ בפני הטומאה", הואיל ולא הוכשרו [בנתינת משקין] לקבל טומאה.

וכן מוכח מדברי רש"י עצמו להלן, שכתב: "ופוסלין בסוכה משום אויר כשיעור שאויר פוסל בה, דהיינו שלושה טפחים. ולא משערינן להו לפסול כשיעור שאר סכך פסול, דאוכל הראוי לקבל טומאה הוא, וסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים". הרי מפורש ברש"י, שמאכל אדם הם, וכמו שכתבו התוספות.

והוסיף הרש"ש לבאר, מה שכתבו התוספות "דלא הוכשרו לקבל טומאה", אין זה טעם אלא כדין אוהל, אבל לסיכוך נפסלו אף

שלא הוכשרו לקבל טומאה. כי לענין הסכך, עצם זה שראויים הם לקבל טומאה אם יוכשרו, בזה כבר אינם דומיא דפסולת גורן ויקב. וכן נראה מלשון רש"י, שלגבי פסול סיכוך כתב, "דאוכל הראוי לקבל טומאה הוא", ומשמע, שאפילו לא הוכשר לקבל טומאה כבר פסול הוא לסיכוך, הואיל והוא מין הראוי לקבל טומאה.

242. גרסת רש"י היא: "ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח מביאין את הטומאה, ואין חוצצין בפני הטומאה, ופוסלין בסוכה משום אויר". ולפי גרסא זו, נחשבים הירקות מחיצה מדאורייתא, ולכן הם מביאים את הטומאה כדין אוהל דאורייתא, אלא שרבנן גזרו שלא להחשיבם כמחיצה לחוץ בפני הטומאה. [כלומר גזירת חכמים היא, שאינה כמחיצה אלא לענין החומרות השייכות במחיצה].

אבל הריטב"א מביא בשם אית דמפרשי שגרסו: "ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח, אינן מביאים את הטומאה".

עמהם, כגון הקש שאוחזים בו כשנוטלים את השיבולים, הרי הם מביאים טומאה לאוכלין, ומיטמאין עם האוכלין. שאם נגעה טומאה ב"יד" של האוכל, נטמא האוכל, ואם נגעה הטומאה באוכל, הרי היד כמוהו. (243)

אבל, **הבוצר ענבים לדורכם בגת**, לעשות מהם יין, **אין לו ידות**. לפי שאין העץ המחובר בענבים חשוב כבית יד לענין טומאה, הואיל והבוצר אינו צריך לבית יד, ולא ניחא לו בו. ולא נתרבה בית יד לטומאה, אלא יד הצריכה לכלי או לאוכל.

ורב מנשיא בר גדא אמר רב הונא:

הקוצר תבואה לסכך של סוכה, ויש בה קשין וראשי שבלים, שבהם גרעיני התבואה, שהם אוכל, **אין לו ידות**. אין הקשים חשובים בית יד לראשי השבלים, הואיל ולא ניחא ליה שיהיו הקשים מחוברים לראשי

השבלים, לפי שהם אוכל, והאוכל פסול לסיכוך, הואיל והוא מקבל טומאה, ולכן עדיף היה לו אילו לא היה מחובר הקש לשבלים כלל. (244) ואין הסכך כשר אלא משום שהקשים רבים על השבלים, כך שהאוכל בטל בהם מדין ביטול ברוב.

ומבאר הגמרא: **מאן דאמר קוצר לסכך אין לו ידות**, כל **שכן בוצר ענבים לגת** אין לו ידות, דהרי **לא ניחא ליה בהן, דלא נימציייה לחמריה**, שלא יספגו השריגים את היין לאחר דריכת הענבים.

אבל **מאן דאמר בוצר לגת**, הוא **שאין לו ידות**, דוקא שם אמר זאת, **אבל קוצר לסכך יש לו ידות**, היות **דניחא ליה בראשי השבלים דליסכך בהו**, כי היכי **דלא ליבדרן**. כלומר, ניחא לו בראשי השבלים, שהם אוכל, המחברים בהם מפני שהם מוסיפים לקשים כובד, (245) ואם יפריד את ראשי השיבולים מן הקשים, שמא יתפזרו הקשים

ולפי גרסא זו, ירקות אלו אינם נחשבים מחיצה מדאורייתא, ואין עליהם תורת אוהל להביא את הטומאה על הכלים שתחתיהם.

ובטעם הדבר כתב הריטב"א, כיון דלאו בני קיימא הן לשבעת ימים [שהרי יתיבשו כעבור יום או יומים], כבר מהשתא חשיבי כמאן דליתנהו.

ותמהו **האחרונים**: הרי הלכה זו שצריך "ראויה לשבעה", נאמרה רק לענין סוכה, שנאמר "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים", ודרשינן עשה סוכה הראויה לשבעה, [עיי' להלן כג א], אבל לענין טומאה לא מצינו שיעור זה, ומדוע לא יחשבו ירקות אלו כאוהל?!

243. עיי' בהקדמה של ספר חברותא למסכת

עוקצין

244. נתבאר על פי דברי רש"י. ודקדק השפת אמת מדבריו, שדוקא אם קצר לצורך סוכת מצוה אין הידות מקבלות טומאה מחמת האוכל. אבל אם קצר לצל בשאר ימות השנה, הרי הן מקבלות טומאה מדין ידות האוכלין.

245. רש"י פירש, שצריך הוא לאוכל שיהיה מחובר לקשין כדי שלא יתפזרו הקשין.

אבל הריטב"א והמאירי פירשו, דניחא ליה באותן ידות שיהיו מחוברים לאוכל, כדי שלא יתפזר האוכל, והיה משומר עם הידות. ומוכח שלא גרסו "ניחא ליה דליסכך בהם". ועיי' תוספות ורש"ש.

וילכו לאיבוד. (246)

ועתה דנה הגמרא: **נימא**, האם יש לנו לומר, כי מה דאמר **רב מנשיא בר גדיא**, קוצר לסכך אין לו ידות, מחלוקת **תנאי היא?**

דתניא: סוכי ענפי תאנים, ובהן תאנים, וכן פרכילין זמורות ובהן ענבים, וכן קשין ובהן שבלים, וכן מכבדות ענפי דקל ובהן תמרים, דין כולן לענין סיכוך הוא:

אם היתה פסולת **מרוכה על האוכלין**, הרי הסוכה **כשרה**. לפי שהאוכל בטל ברוב הסכך הכשר. ובכלל הפסולת אף כדי שיעור בית יד.

ואם לאו, הרי היא **פסולה**, שהרי האוכלין הם דבר המקבל טומאה ופסול לסכך בו.

אחרים אומרים: לא די בכך שירבו הקשין הכשרים לסיכוך על השבלים שהם אוכל,

אלא אין הסכך כשר עד שיהיו קשין מרובין גם על הידות. כלומר, גם על שיעור בית יד מן הקשין, וגם על האוכלין, כיון שדין הידות הוא כדין האוכלים.

מאי לאו, בהא קא מיפלגי;

דמר, אחרים [שהוא רבי מאיר] **סבר, כל אותן מינים יש להן חשיבות של ידות, ונמצא שאף הידות פסולות לסכך בהן, היות ואף הן מקבלות טומאה, וצריך שיתבטלו אף הן בפסולת שתרבה עליהן.**

זמר, תנא קמא סבר: אין להן ידות, וכשאר הפסולת הוא, וכשר כולו לסיכוך.

ומבאר הגמרא: **לרבי אבא**, הסובר שרק הבוצר לגת אין לו ידות, אבל הקוצר לסכך יש לו ידות, **ודאי תנאי היא**. שהרי אין דבריו מתקיימים אלא כאחרים, ואילו תנא קמא ודאי חולק על דבריו, ולשיטתו הקוצר לסכך אין לו ידות. (247)

הידות מחוברות לאוכל, שמא ימלך עליהן לאכילה. ולפי דבריו, "ניחא ליה דלא ליבדרין" שהזכירה הגמרא, אינו עיקר הטעם, אלא זהו לרבותא, שלא רק שאינן מזיקות לפעולת הסיכוך, אלא אף מועילות לו, ולכן אין הדבר ברור אם גמר בדעתו לבטל מהן שם אוכל או לא.

247. הקשה השפת אמת: למסקנת הגמרא, שנחלקו בקצצן לאכילה ונמלך עליהן לסיכוך, ונחלקו במחלוקת חכמים ורבי יוסי בבססן, אם כן אין הכרח שדברי רבי אבא אינם מתישבים לדברי הכל, שהרי רק כשלא בססן אמר רבי אבא קוצר לסכך יש לו ידות, היות וניחא ליה בקיום הידות שלא יתפור הסכך, אבל לאחר שבססן,

246. הקשה החזון איש: הרי דין ידות נאמר רק בדבר המשמש אוכלין, ואם כן אין חילוק בין בוצר לגת לקוצר לסכך, שהרי בשני המקרים אינו קוצר לשם אוכל, וכמו שבבוצר לגת לא נתחדש דין ידות, ואין לחוש שמא ימלך עליו לאכילה, כמו כן בקוצר לסכך אין לחוש שמא ימלך עליו לאכילה, ועל כן אפילו יש לו תועלת בידות אין הם מקבלים טומאה!?

ומבאר החזון איש: בבוצר לגת הידות מזיקות לעשיית היין, ולכן ודאי אינו חפץ בהן ובטלות הן מיד, ואין דעתו להמלך עליהן לאוכל. אבל בקוצר לסכך, הואיל והידות אינן מזיקות לפעולת הסיכוך, אלא להיפך מועילות הן, יש לחוש, שמא מתחילה לא גמר בדעתו לבטלן מאכילה לגמרי, וניחא ליה שישארו

אבל לרב מנשיא בר גדא, הסובר שהקוצר לסכך אין לו ידות, מי לימא תנאי היא? או שמא יש מקום לומר, כי אף אחרים מודים לדבריו.

אמר לך רב מנשיא: דכולי עלמא סברי, הקוצר לסכך אין לו ידות.

ומה שאמרו אחרים שאף הידות פסולות לסיכוך, הכא כבריינתא, במאי עסקינן, כגון שקוצצין לאכילה. שיש לו צורך בחיבור הידות לאוכל, ואחר כך נמלך עליהן לסיכוך. ולפיכך סוברים אחרים שאין מחשבתו לבד מועילה להפקיע מהן שם ידות, ועדיין מקבלות טומאה הן.

ומקשה הגמרא: אי מיירי בקוצצין לאכילה, מאי טעמייהו דרבנן, דהיינו תנא קמא, הסובר שאין ידות צריכים ביטול?

וכי תימא טעמו של תנא קמא הוא, שאף על פי שמתחילה היה להן תורת ידות, מכל מקום, קסברי רבנן, כיון דנמלך עליהן עתה לסיכוך, ושוב אין לו צורך באוכל ובחיבור הידות להם, בטלה ליה מחשבתו הראשונה, ונפקע מהם דין ידות.

לא יתכן לפרש כן!

שהרי, ומי בטלה ליה המחשבה הראשונה לאכילה, שהורידה לידות דין קבלת טומאה, בהכי במחשבתו לסכך בהן?

וחתנן [כלים כה ט]: כל הכלים הטעונים עיבוד וגמר מלאכה, ולכן הם אינם נחשבים כלי לגבי קבלת טומאת כלים כל עוד לא

נגמרה מלאכתן, הרי הם

יורדין לידי קבלת טומאה במחשבה. יד-א כלומר, מחשבה שחושב על הכלי ומייעדו למטרה כל שהיא, הרי היא קובעת את מהותו של הכלי. ולכן, מיד כשנגמרה מלאכת הכלי למטרה שהועיד לו, הרי הוא ראוי לקבל טומאה.

כגון, עור שעיבדו והחליט לייעדו לשולחן, כלי הוא ומקבל טומאה, הואיל וכבר עתה הוא ראוי לשמש כשולחן. אבל, אילו היה מייעדו עבור רצועות לסנדלים, שטעון אז העור מלאכה נוספת של חיתוך והתאמה, אין הוא מקבל טומאה עד שיהיה ראוי לשמש כרצועה לסנדל.

ואין עולין מטומאתן, כלומר, אם ייעדו מתחילה למטרה מסויימת שאינה צריכה מלאכה נוספת, והיה ראוי לקבל טומאה, ובא לשנות את יעודו למטרה אחרת, שצריך מלאכה נוספת כדי לעשותו ראוי לאותה מטרה, אין הכלי עולה מתורת קבלת טומאה במחשבה, ואפילו קודם שנטמאו, אלא בשינוי מעשה. כגון, שהתחיל לחותכו מעט, שהיא תחילת המלאכה למטרה החדשה שייעד לו עתה, שעל ידי אותו מעשה בטל ממנו היעוד הקודם. ואין העור מקבל טומאה עד שתגמר מלאכתו לאותה מטרה.

שכך הוא כללו של דבר: מעשה מוציא אפילו מיד מעשה.

כלומר, אפילו עשה בו מתחילתו מעשה